

RESUMS

ESTUDIS

**Lourdes Sánchez
Rodrigo, *Un català a
Granada: Víctor Balaguer,
mantenedor dels Juegos
Florales de 1897***

L'any 1897 Víctor Balaguer va ser convidat a Granada per presidir, com a mantenidor, el certamen de Juegos Florales convocat per la Real Sociedad de Amigos del País, amb motiu de les festes del Corpus. El poeta, en aquests darrers anys del segle, ja era una figura literària ben coneguda per tot arreu, més enllà de la seva tasca política, com a restaurador de la literatura catalana. Els organitzadors van voler assegurar amb la seva estada l'èxit d'aquells Jocs Florals andalusos, per a la qual cosa van comptar amb un aliat d'excepció: la premsa, que va tenir un paper importantíssim per donar a conèixer, fil per randa, la visita de l'il·lustre «Trobador de Montserrat». Com a punt culminant, mesos després, els mitjans informaven que l'Ajuntament de Granada es faria càrrec de les despeses de la publicació d'un volum que recolliria els poemes premiats i els discursos pronunciat, inclòs el de Balaguer.

En aquest treball, hi analitzem el contingut del volum, per fer notar d'una banda de quina manera era rebuda la literatura escrita en català pel romàntic Balaguer i la seva gran in-

fluència encara en l'obra de molts escriptors espanyols de l'època, tal com es pot comprovar en els discursos i els poemes guardonats. D'altra, la transformació social, política, econòmica i cultural que estava portant a terme Catalunya mateix, revoltada contra el sistema espanyol en plena decadència, i que, paradoxalment, Víctor Balaguer venia a representar. A l'Espanya de fi de segle, la modernització catalana aixecava tant l'admiració com el rebuig, també a Granada, fins i tot entre els cercles més progressistes de la ciutat, que no acabaven d'entendre allò que va començar-se a anomenar «exclusivisme català».

Paraules clau: Víctor Balaguer, Granada, Romanticisme, premsa, catalanisme

---

**Irene Solanich Sanglas,
*El gènere criminal a
Catalunya: traducció i
producció (de finals del
segle XIX als anys 30 del
segle XX)***

El gènere criminal no és original de Catalunya, sinó dels Estats Units i del Regne Unit, amb exponents com Edgar Allan Poe (1809-1849) i Arthur Conan Doyle (1859-1930). Ara bé, mitjançant primer la traducció i després la producció pròpia, els territoris de parla catalana també van anar desenvolupant obres d'aquest tipus de

literatura. Després de revisar qüestions terminològiques i de parlar de l'origen del gènere, aquest article conté una cronologia de la recepció de les primeres obres angleses i de la producció de les primeres obres catalanes, i comprèn el període de les últimes dècades del segle XIX i les tres primeres dècades del segle XX.

Paraules clau: gènere criminal, novel·la criminal, traducció, producció, recepció

TEXTOS

Rosa Cabré Monné, *Cartes d'Estanislau Figueras i Moragas als seus nebots Narcís Oller i Josep Yxart*

Les cartes que s'editen corroboren l'afecte d'Estanislau Figueras Moragas per la família de la seva mare. Es preocupa d'ajudar els seus dos nebots, Narcís Oller Moragas i Josep Yxart Moragas, fills respectius de les seves cosines Rosa i Joana Moragas Tavern. Se n'alegra del casament d'Oller. Els fa comentaris sobre la seva vida diària i, amb Yxart amb qui havia conviscut gairebé mig any a Madrid, comparteix les alegries de la paternitat tardana i fins dibuixa un mapa de la situació política a la França coetània, que el revela un bon conxedor. Per tot plegat, aquestes cartes tenen l'interès d'apropar-nos a uns aspectes molt poc coneguts de la vida privada i del punt de vista polític d'aquest gran polític català. També, són

remarcables per les dades biogràfiques que aporten sobre els seus fills. L'edició de les cartes m'ha permès aconseguir dades sobre alguns familiars directes.

Paraules clau: Estanislau Figueras Moragas, Narcís Oller Moragas, Josep Yxart Moragas, epistolari, família Moragas

---

Joan Vilamala, «*Records de ma petitesa*» de Joan Teixidor, *el primer amic de Verdaguer de Folgueroles*

L'article recupera, presenta i contextualitza uns textos memorialístics sobre Jacint Verdaguer (que han passat per alt tots els biògrafs del poeta), escrits per un amic de la seva infantesa que signa amb les inicials J. T., i que l'autor identifica amb Joan Teixidor, del qual fins ara sabíem que era qui va deixar, al poeta, el vestit de mudar i la barretina per assistir als Jocs Florals de 1865. Es tracta de Joan Teixidor i Colomer (1840-1920), un sastre folguerolenc establert i mort a Girona que havia tractat amb Josep Franquet i Serra, poeta, impressor i col·laborador de la revista *Vida*, publicació quinzenal de literatura i art de Girona on van ser publicats l'any 1902 els textos en dues tongades, amb el títol «Records de ma petitesa».

Paraules clau: Joan Teixidor i Colomer, Jacint Verdaguer, records, infantesa, Folgueroles

DOSSIER

I

David Cao Costoya,

La creació dels primers llocs de memòria dedicats a la figura de Jacint Verdaguer. Barcelona (1902-1906): de la mort del poeta al moviment de Solidaritat Catalana

Jacint Verdaguer ocupa un lloc central en la història de la literatura i la cultura catalanes i en l'imaginari de la catalanitat. Partint de nocions com la de *lloc de memòria* i *sant cultural*, l'article analitza les primeres accions de culte pòstum que, impulsades per actors diversos, van immortalitzar la figura del poeta a partir de l'establiment de memorials a la ciutat de Barcelona. L'estudi subratlla la importància de les administracions locals i de la societat civil en la producció dels llocs de memòria i conclou que va ser des del catalanisme conservador que es va capitalitzar més promptament i eficaçment la figura emblemàtica de Verdaguer com a poeta nacional.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, llocs de memòria, sants culturals, poeta nacional, nacionalisme, catalanisme, Catalunya, Barcelona

---

Marijan Dović, *La canonització dels sants culturals: model analític. El cas de Verdaguer*

Al llarg del segle XIX, les cultures literàries de tot Europa van començar a cercar i a venerar massivament els seus artistes i intel·lectuals (difunts), que van ser identificats com a representants exemplars de les seves cultures regionals i/o nacionals. Entre ells, els poetes eren especialment respectats —fins i tot alguns van rebre el títol de «poetes nacionals». A través del procés de canonització, aquests artistes —en qualitat de «sants culturals»— van adquirir un estatus social i una importància simbòlica que tradicionalment es reservava per a les autoritats reials i els sants religiosos.

En el treball, introduiré els conceptes de «poetes nacionals» i «sants culturals» i explicaré un model (comparatiu) per a l'estudi de la seva canonització. Em basaré en nombrosos casos de diferents cultures europees, incloent-hi Jacint Verdaguer, que en molts aspectes representa un cas típic de poeta nacional canonitzat com a sant cultural per la seva comunitat catalana natal.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Europa, poetes nacionals, sants culturals, canonització

II

Francesc Codina Valls, *Verdaguer en l'alquímia de Palau i Fabre*

L'obra assagística de Josep Palau i Fabre —tant l'aplegada a *Quaderns de L'Alquimista* com la dispersa en nombrosos articles i altres treballs— conté força referències a Verdaguer, com també alguns comentaris notables sobre les qualitats més remarcables de la seva obra i el lloc que ocupa en la tradició cultural catalana. D'altra banda, en l'aplec d'apunts autobiogràfics que va titular significativament *El monstre*, Palau i Fabre es presenta com un incomprès i un marginat, la qual cosa fa que sigui inevitable el paral·lelisme amb el Verdaguer d'*En defensa pròpia*. La comunicació es proposa de resseguir la presència de Verdaguer en l'escriptura de Palau i Fabre i, doncs, de sospesar el pes i l'impacte de la substància verdagueriana en l'alquímia literària d'aquest autor heterodox que sovint ha merescut també el qualificatiu d'il·luminat.

Paraules clau: Verdaguer, Palau i Fabre, crítica, poètica, recepció, poesia catalana, assaig

---

Juan Carlos Rodríguez Esteban, Mossèn Ramon i l'ermità: Verdaguer, Rusiñol i viceversa

---

Prentem com a punt de partida una carta de Jacint Verdaguer a Rusiñol,

escrita en el moment en què aquell estava començant a passar el seu calvari, l'article analitza la relació entre ambdós personatges i nombrosos punts de confluència als vessants artístic i humà. Aquestes similituds es confirmen a partir dels escrits de Rusiñol a *L'Esquella de la Torratxa* i la producció teatral de l'artista, especialment *El Místic i Cigales i formigues*. Es fan paleses les coincidències pel que fa a l'espiritualitat i el rebuig del fariseisme d'una societat i religió oficial que no permetien la dualitat místic/cigala que practicaven tots dos. Addicionalment, la carta esmentada mostra un detall sorprenent amb un altre text manuscrit, en aquest cas de Rusiñol, escrit al revers, que també s'analitza.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Santiago Rusiñol, *El Místic, Cigales i formigues*, gloses, *L'Esquella de la Torratxa*, epistolari

---

Pep Solà, Verdaguer i Vinyoli, dos poetes damunt les carenes

El propòsit d'aquest treball és posar de manifest que Jacint Verdaguer i Joan Vinyoli són els poetes de la tradició catalana que han pujat més muntanyes. En ells el camí per assolir els cims era una ascensió física però sobretot espiritual. Aquesta experiència radical de comunió amb la naturalesa de les altes muntanyes ocupa un lloc de rellevància en la constitució de la seva lírica. Per això, tractem de descriure i analitzar les traces fondes que ha deixat en les

respectives obres, establint possibles analogies entre els dos poetes i també allò que els singularitza.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Joan Vinyoli, poesia, muntanyes, experiència, Pirineu, Perejaume

---

Margalida Tomàs,
Verdaguer en els inicis literaris de Maria Antònia Salvà

Des de 1885, quan el va llegir per primera vegada, fins a la seva mort el 1958, Verdaguer fou un autor que Maria Antònia Salvà tingué sempre present. El present article ressegueix en primer lloc l'impacte que la lectura de les obres verdaguerianes produí en Salvà, i ho fa a través dels nombrosos comentaris sobre el tema que apareixen a la correspondència mantinguda amb amigues mallorquines interessades com ella per la literatura catalana, molt especialment Margalida Cerdà i les germanes Peña, Josepa i Mercè. També s'apunten alguns dels factors que els uneixen: llengua, natura i religió.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Maria Antònia Salvà, Margalida Cerdà, germanes Peña, poesia

---

III

Gemma Bartolí Masons,
De l'anacronisme a la modernitat en l'obra de Verdaguer: lectures de Ramon D. Perés

---

En aquest article s'examinen les opinions que el crític literari Ramon D. Perés té de l'obra i la figura de Jacint Verdaguer. Inicialment les formes i les temàtiques antiquades que utilitza s'allunyen de les idees de modernitat que alguns crítics comencen a defensar, malgrat que no es gosi qüestionar el valor de la seva obra. Però Perés defensa la necessitat d'actualització dels seus textos i ressegueix l'esforç del poeta per fer-ho, fins a convertir-se en l'iniciador de la poesia catalana moderna.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Ramon D. Perés, crítica literària, poesia, modernitat

---

Agnès Camatxo Buj, *Els Records del Rosselló, de Pere Talrich, a l'ombra del Canigó, de Jacint Verdaguer*

Records del Rosselló (1887) és la principal obra de Pere Talrich Durand. Original de Serrallonga, passa la major part de la vida a París, des d'on esdevé un gran representant de la Renaixença rossellonesa. Arran de la seua participació en la vida cultural nord-catalana, Talrich acaba forjant una amistat epistolar amb Jacint Verdaguer, que representa

una clara influència per als *Records del Rosselló*. L'obra de Talrich evoca la terra natal: l'enyor i l'exaltació d'aquesta es combinen amb ecos del *Canigó* i la cita inaugural de *L'Atlàntida* verdagueriana.

Paraules clau: Renaixença rossellonesa, *Canigó*, Verdaguer, *Records del Rosselló* i Pere Talrich

---

Josep Camps Arbós, Verdaguer amb la lira i el calze, de *Josep Miracle:* *una recepció polèmica*

L'octubre de 1952 es publicava l'assaig *Verdaguer amb la lira i el calze*, de Josep Miracle. L'obra va ser objecte d'una encesa polèmica per part de la crítica: hi va haver comentaristes que van considerar que l'autor havia excel·lit a l'hora de demostrar com Verdaguer havia iniciat la carrera sacerdotal sense una vocació que, posteriorment, va quallar, motiu pel qual la seva obra literària va oscil·lar sempre entre el vessant religiós (obligat per la seva condició de ministre de l'Església, el calze) i el poètic (el desitjat per l'autor, la lira); d'altres, en canvi, consideraven que posant de relleu el Verdaguer poeta s'atacava el Verdaguer sacerdot.

L'article, a banda de presentar el contingut de *Verdaguer amb la lira i el calze*, ressegueix la polèmica a què hem fet esment i que va involucrar crítics, estudiosos i escriptors com Martí de Riquer, Miquel Dolç, Joan Bonet i Baltà, Carles Soldevila, Josep Romeu i Figueras, Carles Cardó, Maurici Serrahima, Basili de Rubí o Rafael Santos Torroella, entre d'altres.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Josep Miracle, recepció crítica, biografia, Església catòlica

---

Ramon Pinyol i Torrents, *La renovació dels estudis verdaguerians: el reconeixement d'un clàssic*

El treball presenta una síntesi històrica de com Jacint Verdaguer va passar de ser un escriptor famós en vida pels seus poemes èpics i religiosos a un mite popular i nacional arran dels seus conflictes amb la jerarquia i de la seva mort a esdevenir, al llarg del segle XX, a ser considerat, a més, un clàssic i el millor escriptor català de l'època vuitcentista. I tot això a desgrat de la marginació que va sofrir per part de la crítica literària i de l'Església, dels intents d'apropiació per part de les dictadures de Primo de Rivera i de Franco. La recuperació de la seva obra i de la seva figura, iniciades tímidament en la dècada dels 30 del segle passat, continuada per l'exili i per la resistència interior i a partir dels anys 50 per la tasca erudita de personatges com Josep M. de Casacuberta i biogràfica de Josep Miracle, Sebastià Juan Arbó i Joan Torrent i Fàbregas, va passar en els 80 a ser incorporat als estudis universitaris i secundaris, ja com a clàssic, de la mà de Joaquim Molas i Ricard Torrents i els seus deixebles, i d'entitats com la Societat Verdaguer, la revista *Anuari Verdaguer* i els col·loquis internacionals sobre l'escriptor i la seva època. Una sèrie d'accions que han generat un actiu i intens moviment verdaguerista.

Paraules clau: Verdaguer, Carles Riba, Josep M. de Casacuberta, Joaquim Molas, Ricard Torrents, Societat Verdaguer, verdaguerisme

---

Ronald Puppo, *Verdaguer i Maragall: allà d'allà de l'espai, o paraules vives que parlen altrament*

Aquest estudi examina algunes empremtes verdaguerianes en Maragall vinculades amb diversos conceptes importants, de càrrega simbòlica, i de forta presència en l'imaginari col·lectiu al qual els dos poetes, Verdaguer i Maragall, donen veu: conceptes com ara la paraula, la fe, l'amor o el poble. S'hi destaca sobretot el concepte de paraula, entesa com a substància que dona vida a una comunitat lingüística, i la paraula poètica com a força regeneradora i renovadora; finalment, malgrat les innovacions prosòdiques, s'hi fa patent una important continuïtat entre ambdós poetes.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Joan Maragall, poesia catalana, comunitat lingüística

IV

Pau Pratsobreroca Andreu, *Verdaguer coetani. Els músics*

L'obra i la figura de Jacint Verdaguer han tingut sempre una relació rellevant amb la música. Aquesta relació comença en vida del poeta, que és l'autor de

la nostra literatura més musicat de tots els temps, i arriba fins als nostres dies. D'aquesta manera, el segle XXI compta amb més d'una vintena de músics que s'adventuren a posar música versos del poeta de Folgueroles, tot generant més de cent vint peces musicals. L'objectiu d'aquesta comunicació és valorar per quin motiu els creadors contemporanis continuen interessats en l'obra d'un poeta romàntic i veure de quina manera tracten i ofereixen de nou els versos de Verdaguer al públic. Per fer-ho, es fa una síntesi de la vinculació entre el poeta i la música, tot posant el focus en les obres musicals més destacades del segle XXI: *Verdaguer, Cançó de la Terra*, de Rafael Subirachs, *Les cançons tel·lúriques*, de Roger Mas, i *Verdaguer, ombres i maduixes*, d'Obeses, sense oblidar totes les obres generades al voltant del centenari de la mort del poeta, l'any 2002. De tot plegat, se'n fa una reflexió que pretén concloure per quin motiu Verdaguer és vigent i vàlid, encara avui.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, música, segle XXI

Teresa-M. Sala, *Ressonàncies i interaccions verdaguerianes al voltant d'Adrià Gual*

De manera significativa, Verdaguer apareix fotografiat sobre un dels dibuixos que un jove Adrià Gual va realitzar el 1892 de *L'Atlàntida*. El nostre punt de partida és aquesta fotografia, que testimonia una elecció i captura un instant decisiu. Es tracta d'un fotomuntatge d'Antoni Esplugas i Puig, que analit-

zarem detalladament amb dos retrats del mateix fotògraf, en relació amb el retrat que Ramon Casas va fer en la mateixa època. L'objectiu principal d'aquestes línies és tractar les interpretacions plàstiques dels versos verdaguerians per Adrià Gual, reproduïts al suplement de la revista *Juventut*, editat amb motiu del XXV aniversari de *L'Atlàntida*. La presència de Verdaguer al voltant del cercle de *Juventut* i de la generació que havia protagonitzat l'anomenada «revolta modernista», transfereixen l'esperit del mite atlàntic a través de la reinterpretació omnipresent de la seva poètica. En clau d'estètica simbolista, Josep Maria Xiró il·lustra l'edició monumental de *L'Atlàntida* publicada el 1906 per Francesc Matheu. L'episodi de l'incendi del Pirineu enllaça amb l'altre llibre èpic, *Canigó*, que esdevé l'eix vertebrador de la història i l'origen de la Catalunya cristiana. Altrament, sota la direcció escènica de Gual, el poema simfònic *Canigó* esdevé un càntic a la natura/una natura escenificada, ideal de l'art total, que uneix el sentiment de recuperació de la identitat del poble català, ja en ple període noucentista.

Paraules clau: iconografia verdagueriana, *L'Atlàntida*, *Canigó*, Modernisme, *Juventut*

Carme Torrents, Real i Verdaguer en Perejaume. Una mirada nova a l'obra de Verdaguer

---

En aquest treball ens proposem analitzar i descriure com Perejaume

dibuixa una nova mirada sobre l'obra del poeta de Folgueroles. Seguint la teoria de Fusió d'horitzons de Hans Gadamer (*Verdad y Método*, 1999) considerem que Perejaume esdevé un nou intèrpret de l'obra de Verdaguer des del present. Escolta la veu del poeta i la interroga: va de la part al tot, accepta els prejudicis acumulats per la tradició com a part de la comprensió, mesura els efectes de l'obra sobre la història, la reinterpreta i l'eixampla per oferir-nos un Verdaguer nou, «Real i Verdaguer».

Paraules clau: Perejaume, Jacint Verdaguer, reinterpretació, art

V

M. Carme Bernal Creus; Carme Rubio Larramona, Els poemes minúsculs i els poemes visuals de Verdaguer, a propòsit de la composició «Lli», de Brins d'espígol

---

L'anàlisi del poema «Lli» de *Brins d'espígol* dins el grup de manuscrits que formen la composició del llibre ha desvetllat com Jacint Verdaguer, en l'últim tram de la seva producció encaixa la poesia minimalista i visual, és a dir, prioritza la hiperbrevetat i se serveix de la forma plàstica del poema. Aquest article presentarà onze provatures que apareixen en autògraf i a llapis al f. 3r del ms. 2426 (BNC) —la llibreta més antiga de les quatre que fan referència a *Brins d'espígol*— i es donaran alguns comentaris del poema «Lli», pel que té de peça reeixida i acabada, i perquè

s'ha convertit en el màxim exemple d'aquesta voluntat del poeta de combinar la intenció conceptual i alhora la visual. De fet, fora del context on es troba, «Lli» es podria considerar com un cal·ligrama autèntic, perquè la seva factura és plenament contemporània.

Paraules clau: poesia visual, brevetat, poesia floral, mística, *Brins d'espí-gol*, «Lli»

Roger Friedlein,
L'autoreflexivitat a l'èpica verdagueriana: L'Atlàntida – un mite d'origen de la poesia a la nova Hespèria

---

En *L'Atlàntida* de Jacint Verdaguer, l'autoreflexivitat del poema es manifesta en primer lloc en els personatges d'Hesperis, el Cor d'illes gregues i l'herculeïde Baleu. En els episodis respectius, es troben peces poètiques de tres gèneres divergents, inserides al poema. Vistos en conjunt, aquests episodis formen un mite d'origen de la poesia a la nova Hespèria. Aquest relat metapoètic és un fil narratiu central de *L'Atlàntida* que, fins ara, havia estat descrit només parcialment. L'elaboració del mite de l'Atlàntida com un regne perdut de l'art aproxima el poema de Verdaguer, en la seva dimensió autoreflexiva, a certes posicions poeto-lògiques del Romanticisme.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, poesia èpica, Atlàntida motiu literari, autoreflexivitat, metapoesia, poètica, mitologia clàssica, romanticisme

---

Laura Miró Bonnín, *Jacint Verdaguer i la qüestió xueta*

El contacte de Jacint Verdaguer amb els integrants mallorquins de la Renaixença el va vincular amb la qüestió xueta. Malgrat que en ocasions s'han titllat algunes referències de Verdaguer d'antijueves, les relacions establertes amb els illencs, majoritàriament de condició xueta va impulsar la seva empatia amb la comunitat de descendent de jueus conversos mallorquins. Pel fet de ser xueta, els integrants del grup vivien molts d'entrebancs durant la seva vida. Precisament de la censura viscuda per un clergue xueta, Mossèn Josep Tarongí (1877), també membre de la Renaixença, trobem la participació de Verdaguer en la militància xueta proclamada per personatges com Marià Aguiló, Ramon Picó i Campamar o el mateix Tarongí.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, Renaixença, xuetes, intolerància, reivindicació

Joan Requesens i Piquer,
Un assaig de poema? «Corpus» de Jacint Verdaguer. Edició i estudi

---

Es presenta la descoberta d'un poema de J. Verdaguer, deixat de banda, però segurament considerat per ell com un assaig en vistes a l'escriptura de «La processó de Corpus» del volum *Eucarístiques*. Se'n fa l'edició crítica i una anàlisi del seu contingut des

del punt de vista popular i del religiós.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, «Corpus», edició, anàlisi

Joan Santanach i Suñol,
Canigó abans de Canigó: reflexions i sorpreses textuais al voltant de la gènesi del poema

---

La composició de *Canigó* es va desenvolupar al llarg dels cinc anys i mig que van des de l'estiu de 1880, quan va començar a concebre el poema, i el desembre de 1885, en què van començar a circular-ne els primers exemplars impresos, amb data, però, de 1886. Durant aquest procés van ser molts els autògrafs que en va esbossar, la majoria plens de variants, correccions i supressions. Ens n'han arribat tres de complets, que de vegades inclouen fragments preexistents, i uns noranta de parcials, d'extensió molt diversa. Per a la història de la gènesi de *Canigó* també són significatives les edicions que se'n van publicar en vida de Verdaguer, sobretot les de 1886 i 1901. Malgrat que els autògrafs no són pas tots els testimonis manuscrits que en va elaborar, sinó que s'han perdut algunes baules de la cadena, el seu estudi ofereix una panoràmica extraordinària sobre el creixement del poema, i també sobre el procés creatiu i la manera de treballar del poeta.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, *Canigó*, manuscrits, gènesi

---

Isabella Turek, *Actes fundacionals urbans i monàstics a L'Atlàntida i Canigó de Verdaguer*

L'objectiu d'aquest article és, primerament, la identificació sistemàtica dels diferents actes fundacionals urbans i monàstics que inclouen *L'Atlàntida* i *Canigó*. Després, s'analitza —fent servir com a exemples les fundacions de Barcelona, Perpinyà i Sant Miquel de Cuixà— la funció dels actes fundacionals dins de la trama, tenint en compte les semblances i diferències. L'anàlisi se centra especialment en la figura del narrador intradiegètic de la respectiva llegenda fundacional i en els monuments de pedra que s'hi aixequen. Aquests últims exposen les típiques tendències monumentalitzadores de la Renaixença.

Paraules clau: Jacint Verdaguer, actes fundacionals, *L'Atlàntida*, *Canigó*, monumentalització

ABSTRACTS

STUDIES

Lourdes Sánchez
Rodrigo, *A Catalan in*
Granada: Víctor Balaguer,
presiding panellist in the
Juegos Florales of 1897

In 1897 Víctor Balaguer was invited to Granada to preside over the panel of judges for the Juegos Florales organized by the Real Sociedad de Amigos del País for the Feast of Corpus. Balaguer, poet, in the final years of the century was already a widely known literary figure—aside from his political role—in the restoration of Catalan literature. The organizers sought to secure the success of the awards and to this end enjoyed the support of the press, which played a major role in publicizing in all its detail the visit of the illustrious ‘Troubadour of Montserrat.’ This culminated some months later in the press reporting that the town hall of Granada would assume the expense of publishing a volume featuring the award-winning poems and speeches given, including the one by Balaguer.

In this study we examine the contents of the volume, noting the reception of Balaguer’s romantic works written in Catalan and their significant influence on numerous Spanish writers of the period, as seen in the speeches and prize-winning poems. In addition, we see the social, political, economic

and cultural transformation occurring in Catalonia, rebelling against the Spanish system’s outright decline, which paradoxically Balaguer came to represent. In end-of-the-century Spain, Catalan modernization drew both admiration and rejection, even among the more progressive circles in Granada, who failed to understand what would come to be called ‘Catalan exclusivism.’

Key words: Víctor Balaguer, Granada, Romanticism, the press, Catalanism

---

Irene Solanich Sanglas,
The crime novel in Cata-
lonia: translation and pro-
duction (from the end of
the 19th century until the
1930s)

Catalonia did not originate crime fiction, which appeared in the United States and the United Kingdom, with writers such as Edgar Allan Poe (1809-1849) and Arthur Conan Doyle (1859-1930). However, first through translation and then original production, the Catalan-speaking territories have also developed works in this genre. This article features a chronology of the reception of the first English-language works and the production of the first Catalan works throughout the period of the last decades of the 19th century and the first three decades of the 20th century.

Key words: crime fiction, crime novel, translation, production, reception

---

TEXTS

Rosa Cabré Monné, *Letters from Estanislau Figueras i Moragas to his nephews Narcís Oller and Josep Yxart*

The featured letters give proof of the affection that Estanislau Figueras Moragas held for his mother's side of the family. He comes to the aid of his two nephews, Narcís Oller Moragas and Josep Yxart Moragas, sons of his cousins Rosa and Joana Moragas Tavern, respectively. He takes joy in the marriage of Oller; he tells them about his daily routines; and shares the pleasures of fatherhood with Yxart, with whom he had shared living quarters in Madrid for nearly a year, and even maps out the political situation of France in his day, with which he was well acquainted. All in all, the letters shed light on little-known aspects of the private life and political point of view of this major Catalan politician. Publication of the letters has opened the way to obtaining information regarding several family members.

Key words: Estanislau Figueras Moragas, Narcís Oller Moragas, Josep Yxart Moragas, collected letters, Moragas family

---

Joan Vilamala, *'Memoories of my childhood'* by Joan Teixidor, the first of Verdaguer's Folgueroles friends

---

This article recovers, presents and contextualizes written remembrances dealing with Jacint Verdaguer (overlooked by all the poet's biographers), penned by a childhood friend who signs with the initials J. T., whom we understand to be Joan Teixidor, and whom we know lent Verdaguer the dress clothes and *barretina* he wore to the Jocs Florals in Barcelona in 1865. Joan Teixidor i Colomer (1840-1920) was a tailor from Folgueroles who established himself in Girona and remained there until his death, and who had dealings with Josep Franquet i Serra, poet, printer and writer for the magazine *Vida*, biweekly of literature and art in Girona, where the texts were published in 1902 in two instalments under the title 'Memories of my childhood.'

Key words: Joan Teixidor i Colomer, Jacint Verdaguer, memories, childhood, Folgueroles

DOSSIER

I

David Cao Costoya,
The creation of the first places of remembrance dedicated to the figure of Jacint Verdaguer. Barcelona (1902-1906): from the death of the poet to the Solidaritat Catalana movement

---

Jacint Verdaguer holds a central place in the history of Catalan literature and culture and in the Catalan imaginary. Starting with notions such as *place of remembrance* and *cultural saint*, this article analyses the initial posthumous actions undertaken by various key persons immortalizing the figure of the poet by way of establishing memorials in the city of Barcelona. Stress is placed on the role of local administrations and civic initiatives in the production of places of remembrance, concluding that it was conservative Catalanism that capitalized most quickly and effectively on the emblematic figure of Verdaguer as national poet.

Key words: Jacint Verdaguer, places of remembrance, cultural saints, national poet, nationalism, Catalanism, Catalonia, Barcelona

Marijan Dović, *The canonization of cultural saints: analytical model. The case of Verdaguer*

In the course of the nineteenth century, literary cultures across Europe began to massively seek out and venerate their (deceased) artists and intellectuals, who were identified as exemplary representatives of their regional/national cultures. Among them, the poets were especially highly respected—some of them even took the title of ‘national poets.’ Through the process of canonization, these artists—as ‘cultural saints’—acquired a social status and symbolic significance traditionally reserved for royal authorities and religious saints.

In my work I will introduce the concepts of ‘national poets’ and ‘cultural saints’ and explain a (comparative) model for the study of their canonization. I will draw on numerous cases from various European cultures, including Jacint Verdaguer, who in many ways represents a typical case of a national poet canonized as a cultural saint by his native Catalan community.

Key words: Jacint Verdaguer, Europe, national poets, cultural saints, canonization

II

Francesc Codina Valls,
Verdaguer in the alchemy of Palau i Fabre

The essays of Josep Palau i Fabre—both the collected in *Quaderns*

de *l'Alquimista* and those scattered in numerous articles and other works—contain many references to Verdaguer, as well as some noteworthy comments on the most remarkable qualities of his work and the place it holds in the Catalan cultural tradition. In addition, in his collection of autobiographical notes—significantly titled *El monstre*—Palau i Fabre presents himself as a misunderstood and marginalized figure, which shows an obvious parallel with the Verdaguer of *En defensa pròpia*. This paper aims to trace the presence of Verdaguer in the writings of Palau i Fabre and to assess the weight and the impact of the Verdaguerian substance in the literary alchemy of this heterodox author often fittingly labelled *illuminated*.

Key words: Verdaguer, Palau i Fabre, criticism, poetics, reception, Catalan poetry, essay

---

Juan Carlos Rodríguez Esteban, Mossèn Ramon and the hermit: Verdaguer, Rusiñol and viceversa

---

Taking as starting point a letter from Jacint Verdaguer to Rusiñol, written at the time when the former began to suffer his ordeal, this article analyses relations between the two figures and several points of confluence at the artistic and human levels. These similarities can be confirmed through Rusiñol's writings in *L'Esquella de la Torratxa* and his theatrical works, especially *El Místic* and *Cigales i formigues*.

Both men coincide in their spirituality and rejection of the hypocrisy in society and official religion that would not tolerate the mystic–artist duality they put into practice. In addition, the letter features a surprising detail with another text written on the back by Rusiñol that we also examine.

Key words: Jacint Verdaguer, Santiago Rusiñol, *El Místic*, *Cigales i formigues*, annotations, *L'Esquella de la Torratxa*, collected letters

---

Pep Solà, Verdaguer and Vinyoli, two poets on mountaintops

The aim of this work is to show that Jacint Verdaguer and Joan Vinyoli are the poets of the Catalan tradition that have climbed the most mountains. For them, the way to the peak was not only a physical but also a spiritual ascent. This radical experience of communion with nature in high mountains has a relevant place in the making of their poetry. We set out to describe and analyse the deep-lying traces this has left in their works, establishing possible analogies between the two poets and what sets them apart.

Key words: Jacint Verdaguer, Joan Vinyoli, poetry, mountains, experience, Pyrenees, Perejaume

---

Margalida Tomàs,
*Verdaguer in the literary
beginnings of Maria
Antònia Salvà*

From 1885 onward, when she read him for the first time, until her death in 1958, Verdaguer was an author whose presence remained a constant in Maria Antònia Salvà. This article traces first-ly the impact of Verdaguer's works on Salvà, examining numerous commentaries appearing in her correspondence with Mallorcan friends who shared her interest in Catalan literature, especially Margalida Cerdà and the Peña sisters, Josepa and Mercè. We also note several factors that they held in common: language, nature and religion.

Key words: Jacint Verdaguer, Maria Antònia Salvà, Margalida Cerdà, Peña sisters, poetry

---

III

Gemma Bartolí Masons,
*From anachronism to
modernity in the works of
Verdaguer: readings by
Ramon D. Perés*

This article analyses the opinions of the literary critic Ramon D. Perés regarding the works and figure of Jacint Verdaguer. Initially, his old-fashioned forms and themes move away from the ideas of modernity that some critics are beginning to defend, although the value of his work stands unquestioned. Nevertheless, Perés argues the need to update his texts, and traces the poet's

effort to do so, identifying Verdaguer as the founder of modern Catalan poetry.

Key words: Jacint Verdaguer, Ramon D. Perés, literary criticism, poetry, modernity

---

Agnès Camatxo Buj,
*Records del Rosselló, by
Pere Talrich, presided over
by Jacint Verdaguer's
Canigó*

Records del Rosselló (1887) is Pere Talrich-Durand's main work. Originally from Serrallonga, he spent most of his life in Paris. From there, he played an important role in Roussillon's renaissance. Thanks to his participation in North Catalonia's cultural life, Talrich forged an epistolary friendship with Jacint Verdaguer. Verdaguer is a clear influence on *Records del Rosselló*. Talrich's work evokes his homeland: the yearning for and exaltation of this are combined with echoes of *Canigó* and Verdaguer's premiere success *L'Atlàntida*.

Key words: Roussillon's renaissance, *Canigó*, Verdaguer, *Records del Rosselló* and Pere Talrich

---

Josep Camps Arbós,
*Verdaguer amb la lira i el
calze, by Josep Miracle: a
controversial reception*

In October 1952 Josep Miracle published the essay *Verdaguer amb la*

lira i el calze. The work sparked a heated controversy among critics: some held that the author had excelled in showing how Verdaguer began his ecclesiastic career without true vocation but that later took hold, seeing that his literary works alternated between religious (responding to his condition of Catholic priest, symbolized by the chalice) and poetic in a broader sense (to which the author aspired, symbolized by the lyre); others, however, argued that foregrounding Verdaguer the poet detracted from Verdaguer the priest.

This article, aside from reviewing the contents of *Verdaguer amb la lira i el calze*, follows the abovementioned controversy that drew numerous critics, scholars and writers such as Martí de Riquer, Miquel Dolç, Joan Bonet i Baltà, Carles Soldevila, Josep Romeu i Figueras, Carles Cardó, Maurici Serrahima, Basili de Rubí and Rafael Santos Torroella among others.

Key words: Jacint Verdaguer, Josep Miracle, critical reception, biography, Catholic Church

---

Ramon Pinyol i Torrents, *Renovation in Verdaguerian studies: recognizing a classic*

This study presents a historical summary of how Jacint Verdaguer went from being a well-known writer during his lifetime with his epic and religious poetry to a popular national myth stemming from his conflicts with the Church hierarchy and his

death, and coming to be considered throughout the twentieth century as a classic and the outstanding Catalan writer of his period. All this—despite being shunned by sectors of literary criticism and the Church, and despite attempts to appropriate him by the dictatorships of Primo de Rivera and Franco. The recovery of the works and figure of Verdaguer, timidly begun in the 1930s, continuing throughout exile and resistance at home onward from the 1950s with scholarly efforts by those such as Josep M. de Casacuberta and biographers Josep Miracle, Sebastià Juan Arbó and Joan Torrent i Fàbregas, culminated in the 1980s with the inclusion of Verdaguer in university and secondary school studies, now as a classic, through the diligence of Joaquim Molas and Ricard Torrents and their disciples, and entities such as the Societat Verdaguer, the scholarly journal *Anuari Verdaguer* and the international symposiums focusing on the writer and his period. All these actions have resulted in generating an intense, active movement spotlighting Verdaguer and his works.

Key words: Verdaguer, Carles Riba, Josep M. de Casacuberta, Joaquim Molas, Ricard Torrents, Societat Verdaguer, Verdaguer studies

---

Ronald Puppo, *Verdaguer and Maragall: far-off out in space, or living words that talk differently*

This study examines several imprints of Verdaguer's in Maragall in

connection with various important concepts, symbolically charged, and showing a strong presence in the collective imaginary to which both poets, Verdaguer and Maragall, give voice: concepts such as the word, faith, love and peoples. Particularly noteworthy is the concept of the word, understood as the substance which gives life to a language community, and the poetic word as a regenerative and renovative force; finally, despite prosodic innovation, there is clearly an important continuity between the two poets.

Key words: Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Catalan poetry, language community

---

IV

Pau Pratsobreroca **Andreu, Contemporary** *Verdaguer. Musicians*

The works and figure of Jacint Verdaguer have always enjoyed an important relationship with music. This relationship began during the life of the poet, who stands out as Catalan literature's author whose works have been put to music more than any other's at any time up to the present. The twenty-first century already numbers more than twenty musicians who have ventured to put Verdaguer's poetry to music, totalling more than 120 musical compositions. The aim of this paper is to examine the continuing interest of contemporary creators in the works of a Romantic poet and to see how they approach and reintroduce Verdaguer's

verse to the public. To this end, we summarize the connection between the poet and music, focusing on the most noteworthy musical works of the 21st century: *Verdaguer, Cançó de la Terra*, by Rafael Subirachs, *Les cançons tel·lúriques*, by Roger Mas, and *Verdaguer, ombres i maduixes*, by Obeses, taking stock also of all the works appearing with the centennial of the poet's death in 2002. Finally, we reflect on the reasons why Verdaguer's popularity continues to be strong today.

Key words: Jacint Verdaguer, music, twenty-first century

Teresa-M. Sala, Verdaguerian resonance and interaction with Adrià Gual

---

Significantly, Verdaguer appears photographed on one of a youthful Adrià Gual's drawings of *L'Atlàntida* dated 1892. We take this photograph as starting point, testifying to the decision of capturing a decisive moment. It is a photomontage by Antoni Esplugas i Puig, which we analyse in detail with two portraits by the same photographer in connection with the portrait by Ramon Casas from the same period. Our aim is to examine the visual arts interpretations of Verdaguerian verse by Adrià Gual, appearing in the supplement of the magazine *Juventut*, published on the occasion of the twenty-fifth anniversary of *L'Atlàntida*. Verdaguer's presence among readers of *Juventut* and the generation fuelling what is called the 'modernist revolt' carries over the spirit of the Atlantic

myth through the ever-present reinterpretation of his poetics. From the perspective of symbolist aesthetics, Josep Maria Xiró illustrated the monumental edition of *L'Atlàntida* published in 1906 by Francesc Matheu. The episode of the Pyrenees ablaze connects with Verdaguer's other book-length epic, *Canigó*, which became the centrepiece of the origins and history of Christian Catalonia. In addition, under the stage direction of Gual, the symphonic poem *Canigó* would come to sing nature and a natural scenography as an ideal of all-embracing art which completes the sentiment of identity recovery by the Catalan people well into the Noucentista period.

Key words: Verdaguerian iconography, *L'Atlàntida*, *Canigó*, Catalan Modernism, *Juventut*

Carme Torrents, The Real and Verdaguer in Perejaume. A new way of seeing Verdaguer's works

---

In this study we aim to describe and analyse how Perejaume depicts a new way of seeing Verdaguer's works. Following Hans Gadamer's theory of fusion of horizons (*Truth and Method*, 1999), we take Perejaume to be a new interpreter of Verdaguer's work from the standpoint of the present. He listens to the poet's voice and asks questions: moving from the part to the whole, he accepts the biases accumulated by tradition as part of our comprehension, measures the effects of the works on history, reinterpreting

and broadening them to give us a new Verdaguer, 'The Real and Verdaguer.'

Key words: Perejaume, Jacint Verdaguer, reinterpretation, art

V

M. Carme Bernal Creus; Carme Rubio Larramona, Micro poems and visual poems by Verdaguer: on the composition 'Lli' from Brins d'espígol

---

The analysis of the *Brins d'espígol* poem 'Lli' (Flax) within the group of manuscripts that make up the composition of the book reveals how Jacint Verdaguer, in his later works, undertook minimalist and visual poetry, that is, prioritizing hyper-brevity and using the visual form of the poem. This article will present eleven proofs that appear in pencilled autograph on f. 3r of ms. 2426 (BNC)—the oldest of the four notebooks that refer to *Brins d'espígol*—and commentary will be made on the poem 'Lli' given the completed state and success of the piece, and because it has become the outstanding example of the poet's striving to combine conceptual and visual intention. Indeed, outside the context in which it is found, 'Lli' could be considered an authentic calligram of fully contemporary stamp.

Key words: visual poetry, brevity, floral poetry, mysticism, *Brins d'espígol*, 'Lli' (Flax)

Roger Friedlein, *Self-reflection in Verdaguerian epic: L'Atlàntida—a myth of origins from poetry to the New Hesperia*

In Jacint Verdaguer's *L'Atlàntida*, self-reflection in the poem comes through firstly in the figures of Hesperis, the Chorus of Greek Isles and the *Herculeïde* Baleu. In their respective episodes, poetic pieces can be found in three divergent genres inserted into the poem. Taken together, these episodes form a myth of origins of poetry in the New Hesperia. This metapoetic tale is a central narrative thread of *L'Atlàntida* that, until now, has only been partially described. The making of the myth of Atlantis as a lost kingdom of art brings Verdaguer's poem, in its self-reflective dimension, into closer contact with certain poetological positions of Romanticism.

Key words: Jacint Verdaguer, epic poetry, literary motif Atlantis, self-reflection, metapoetry, poetics, classical mythology, Romanticism

---

Laura Miró Bonnín, *Jacint Verdaguer and the Xueta question*

Jacint Verdaguer's contact with the Mallorcan members of the Renaixença linked him to the Xueta question. Although some references to Verdaguer have sometimes been labelled anti-Jewish, the relations established with the islanders, mostly of

Xueta condition, boosted his empathy with the community of descendants of converted Mallorcan Jews. By virtue of being Xueta, the members of the group faced many obstacles during their lives. With the censorship experienced by a Xueta clergyman, Mossèn Josep Tarongí (1877), also a figure of the Renaixença, we find Verdaguer's participation in the Xueta activism embraced by figures such as Marian Aguiló, Ramon Picó i Campamar and the abovementioned Tarongí.

Key words: Jacint Verdaguer, Renaixença, Xueta, intolerance, vindication

---

Joan Requesens i Piquer, *An attempt at a poem? 'Corpus' by Jacint Verdaguer. Publication and study*

We present the discovery of a Verdaguer poem that was set aside, but certainly regarded by the poet as an attempt with a view to the composition of 'La processó de Corpus' from *Eucarístiques*. We render a critical edition and analysis of its content from both popular and religious perspectives.

Key words: Jacint Verdaguer, 'Corpus', edition, analysis

Joan Santanach i Suñol,
*Canigó before Canigó:
reflections and textual
surprises from the genesis
of the poem*

The composition of *Canigó* ran for five and a half years from the summer of 1880, when the poem was first conceived, to December of 1885, when the first printed copies were circulated, albeit dated 1886. Numerous autographs were drafted during this process, most featuring many variations, corrections and deletions. We have access to three complete manuscripts, some including pre-existing fragments, and some ninety others that are partial and varying a good deal in length. Also significant in the history of the genesis of *Canigó* are the editions that appeared in Verdaguer's lifetime, especially those from 1886 and 1901. Although these autographs do not constitute Verdaguer's written testimony in its entirety—some links in the chain have been lost—their study serves up an extraordinary panorama of the development of the poem, as well as the creative process and how the poet worked.

Key words: Jacint Verdaguer, *Canigó*, manuscripts, genesis

Isabella Turek, *Urban
and monastic founda-
tional acts in Verdaguer's
L'Atlàntida and Canigó*

The aim of this article is, firstly, the systematic identification of the various urban and monastic foundational acts included in *L'Atlàntida* and *Canigó*. Then, using the founding of Barcelona, Perpignan and Sant Miquel de Cuixà as examples, the function of these foundational acts within the storylines is analysed, taking into account their similarities and differences. The analysis focuses especially on the figure of the intradiegetic narrator of the respective founding legends and on the monuments in stone that are raised. The latter exhibit the typical monumentalizing tendencies of the Renaixença.

Key words: Jacint Verdaguer, foundational acts, *L'Atlàntida*, *Canigó*, monumentalization